

Lektsioonid: Õp 18:4–8, 21; Mt 12:33–37

Jutlus: Jk 3:2–12

Laulud: 218 (1–4); 264 (1–3, 4); 321 (1–4); 296 (1–5)

Me kõik eksime paljus. Kui keegi ei eksi kõnes, siis on ta täiuslik ja suudab ohjeldada ka kogu ihu. Kui me paneme aga hobusele suitsed suhu, et ta oleks meile kuulekas, siis me juhime kogu hobust. Ennäe, ka suuri ja rajutuult aetud laevu juhatakse väikese tüüri sinna, kuhu tüürimees tahab. Nõnda on ka keel väike ihuliige, aga kiitleb suurte asjade üle. Ennäe kui väike tuli süütab suure metsa! Ka keel on tuli. Keel, see ebaõigluse maailm, on seatud meie ihuliikmete hulka nii, et see rüvetab kogu ihu ja süütab põlema eluratta, nagu ta ise on süüdatud põrgust. Jah, igasuguste loomade ja lindude, roomajate ja mereelajate loomust suudab taltsutada ja ongi taltsutanud inimese loomus, aga ükski inimene ei suuda taltsutada keelt, seda kärsitult pahategijat, mis on tulvil surmavat mürki. Sellesamaga me õnnistame Issandat ja Isa, ja sellesamaga me neame inimesi, kes on sündinud Jumala sarnasteks. Ühest ja samast suust tuleb õnnistamine ja needmine. Nii ei tohi olla, mu vennad! Kas allikast keeb ühest ja samast soonest magedat ja kibedat vett?! Mu vennad, ega viigipuu saa kanda õlimarju ega viinapuu viigimarju?! Nii ei saa ka soolase vee allikas anda magedat vett.

Eelmisel pühapäeval oli meie jutluse aluseks üks kõige süvapsühholoogilsemad kohti Pauluse kirjadest, Rm 7. Seal kõneleb Paulus sisemisest lõhestumisest, kus inimese mõistus satub konflikti patusest loomusest tuleneva tahtega. Ja selle konflikti lahendus saab tulla ainult väljastpoolt, usust Jeesusesse Kristusesse, kelle ristisurma läbi on Jumal kinkinud inimestele lahenduse oma sisemise konflikti võitmiseks.

Selle Pauluse mõttekäiguga on seotud ka apostel Jaakobuse mõtted meie tänases jutlusealuses kirjakohas. Jaakobus kirjeldab ka siin inimese sisemist konflikti, aga selle erinevusega, et see patune ihuliige, mis keeldub koostööst inimese mõistusest tuleneva hea tahtega, on keel.

Jaakobus ütleb ju meie kirjakoha algul: „Kui keegi ei eksi kõnes, siis on ta täiuslik ja suudab ohjeldada ka kogu ihu.” See „keegi” on siis n-ö jumalik inimene, kes suudab mõistusest tuleneva tahte kontrolli all hoida kogu oma ihu ja sealhulgas ka keelt. Kuid Jaakobuse järgnevaist mõttekäikudest ilmneb, et sellist inimest pole. Ütleb ta ju hiljem: „...aga ükski inimene ei suuda taltsutada keelt, seda kärsitult pahategijat, mis on tulvil surmavat mürki.” Ka Jeesus ütleb ju samuti Mt 15:11: „Inimest ei rüveta see, mis ta suust sisse läheb, vaid see, mis suust välja tuleb, rüvetab inimest.”

Tõepoolest, kas pole nii, et meie ligimeste ja elu kaasteeliste sõnad loovad meie mulje nendest terviks eluks. See inimene, kes on meile öelnud ilusaid sõnu – ja me tunneme, et need on tulnud siirast südamest –, on meile sümpaatne ja armas kogu meie elu vältel. See aga, kes on meile öelnud midagi ebasobivat, ebameeldivat või solvavat ei kuulu, pehmelt öeldes, meie lemmikute hulka. Kusjuures me võime ju temaga hiljem normaalselt suhelda ja tema suust kuulda ka meeldivaid asju – ent ikkagi tulevad meile meelde need, võib-olla igiammu lausunud sõnad, mis meid pahandasid või kurvastasid. Need olid öeldud võib-olla mingi hetketuju ajal (ja mõistusega me suudame neist üle saada), kuid tagasi võtta neid enam ei saa ja nad on meil mees meie elupäevade lõpuni.

Apostel Jaakobus toob meie kirjakohas välja mõtlemapaneva seiga keele vastuolulisest rollist ühe inimese kõnes: „Sellesamaga me õnnistame Issandat ja Isa, ja sellesamaga me neame inimesi, kes on sündinud Jumala sarnasteks. Ühest ja samast suust tuleb õnnistamine ja needmine.”

19. sajandi inglise teoloog Edward Hayes Plumptre toob välja, et Jaakobuse sõnad võivad siin viidata juutide hoiakuile kristlaste suhtes või juudikristlaste sallimatuma osa suhtumisele paganaisse. Plumptre ütleb, et sellised inimesed ülistasid valjuhäälselt Igavest ja Õnnistatut, kuid polnud õppinud austama inimest kui sellist – kui olendit, kes on loodud Jumala näo järgi. Nad needsid neid, kes kummardasid või uskusid teisiti kui nemad ise.

Lisaks rõhutab Plumptre, et vajadus Jaakobuse hoiatuse järele pole kadunud ka kristlikul ajajärgul. Ta ütleb: „Sedasama nukrat vastuolu väljendavad ühtaegu usu põhitõdesid sõnastavad ja samas ketsereile needusi kuulutavad kirikukogud; „Te Deum’i” laulmine autodafeede [inkvisitsioonikohtu otsuse täideviimise] ajal või pärast Pärtliöö veresauna; usurühmituste sõim, kui neil on keelatud kasutada muid võitlusviise.” Tõepoolest, Plumptre’i järeldus paneb mõtlema!

Apostel Jaakobus toob meie kirjakohas ka poeetilisi võrdlusi keele rollist. Keel on nagu väiksed suitsed suurele hobusele, väike tüür suurele laevale, väike tulesäde suure metsa süütamiseks. Väiksest asjast piisab niisiis suure õnnetuse toimumiseks või selle ärahoidmiseks. Need võrdlused pärinevad piibliteadlaste väitel juba antiikmaalilmast, nt kirjanikelt nagu 5. sajandil eKr elanud kuulus Sophokles ja hilisem, meie ajaarvamise vahetusel elanud juudi filosoof Philon Aleksandriast. Küllap leiab sarnaseid võrdlusi kõigist aegadest.

See näitab, et keele tähtsust ja ohtlikkust on mõistetud kogu inimkogemuse vältel. Ent kuidas siis keelt ohjeldada?

Eesti rahvapärimuses on vanasõnu, mille mõte on keele ohjeldamises: „enne mõtle, siis ütle”, „kui vihastad, loe kümneni”, „rääkimine hõbe, vaikimine kuld”, „suuga teeb suure linna, käega ei kärbsepesagi” jne.

Ka Piiblis jagatakse soovitusi, kuidas keelt, seda tülikat ihuliiget ohjeldada. Jeesus ütleb Mt 5:33–37: „Veel olete kuulnud, et muistsele põlvele on öeldud: „Sa ei tohi valet vanduda!” ja „Issandale antud vandeid tuleb pidada!” Aga mina ütlen teile: Ärge vanduge üldse, ei taeva juures, sest see on Jumala troon, ega maa juures, sest see on tema jalgealune järg, ega Jeruusalemma juures, sest see on suure Kuninga linn! Ära vannu ka oma pea juures, sest ise ei saa sa ühtegi juuksekarva valgeks või mustaks teha! Iga teie „jah” olgu „jah” ja iga „ei” olgu „ei”, aga mis üle selle, see on kurjast.” Seega soovitab Jeesus meil üldse hoiduda suurelisi sõnu tegemast, nagu ju igasugused vanded on suurelised. Sest inimese suutlikkus neid vandeid pidada on poolik ja tühine.

Jaakobuse kiri on UT-s tuntud selle poolest, et seal mainitakse väga vähe, ainult kaks korda Jeesust Kristust. Ka meie usuisa Martin Luther liigitas Jaakobuse kirja seetõttu Piibli raamatuid ja kirjadest vähem oluliste hulka. Eeltoodud paralleelid Jeesuse sõnadega ja tegelikult vaikiv järeldus keele murettekitava töö vastu seismiseks lubavad siiski Jeesuse Kristuse siduda ka Jaakobuse mõtetega. Nii nagu jutluse algul meenutatud apostel Pauluse kiri roomlastele andis lahenduse inimese sisemist konflikti kirjeldavas 7. peatükis, on sarnane lahendus õhus ka meie kirjakohas. Paulus küsis mäletatavasti Rm 7:24: „Oh mind õnnetut inimest! Kes ostab mu lahti sellest surma ihust?” Ja vastab järgmises salmis: „Aga tänu olgu Jumalale meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi!”

Jeesus Kristus annab meile kontrolli ka keele üle. See kontroll ei tule aga mitte inimese tahtest, mis on patu poolt rikutud, vaid uuest loomusest, mille Jumal on usu läbi Jeesusesse Kristusesse istutanud Pühas Vaimus inimese südamesse. Paulus ütleb 2Kr 5:17: „Niisiis, kui keegi on Kristuses, siis ta on uus loodu, vana on möödunud, vaata, uus on sündinud.”

Uuest loomusest tuleneva kontrolli aluseks on kahetsus. Jeesus ütleb Lk 17:3j: „Jälgige end: kui su vend patustab, siis noomi teda, ja kui ta kahetseb, anna talle andeks! Ja kui ta ka seitse korda päevas sinu vastu patustab ja seitse korda sinu poole pöördub, öeldes: „Ma kahetsen”, andesta ikka talle!” Inimene ei suuda küll oma keelt talitseda, kuid Jumal on kinkinud Jeesuse Kristuse läbi talle võime kahetseda ja andeks anda. Kahetseda sõnu, mis on ligimest solvanud või kurvastanud. Ning andeks anda ligimesele, kes on solvanud või kurvastanud. Kui keel on „süüdatud põrgust”, nagu Jaakobus meie kirjakohas ütleb, siis saab tema vastu ainult kahetsusega Jeesuse Kristuse nimel.

Täna tähistatakse Euroopas, sh Eestis kommunismi ja natsismi ohvrite mälestuspäeva. Küllap olete minuga nõus, et kommunismi ja natsismi, üleüldse kõigi totalitaarsete režiimide toimimises mängib suurt rolli keel ja kõne. Sõnavabaduse puudumine ja võimudele sobimatute sõnade eest karmilt karistamine on neist režiimidest hästi tuttav.

Ühest küljest – meie tänase jutluse kontekstis – võib ju mõelda, et kui need režiimid sundisid inimesed vaikima, siis on see hea, kuna sel juhul ei saanud inimene ka niipalju oma keelega kahju teha. Teisest küljest teame, kuidas sedasama inimese suutmatust oma keelt tagasi hoida kasutati julmalt ära ja hoiti selle kaudu inimesi pideva hirmu ja surve all. Ei aidanud ei kahetsus ega

meeleparandus, sest kui seda tehti, siis tõlgendas kuritegelik võim seda nõustumisena koostöö tegemiseks.

Niisiis on igal juhul parem demokraatlikele riigikordadele omane sõnavabadus. Ka seal tekitab keel paratamatult palju kurja – näeme seda nt vabas ajakirjanduses ja netikommentaarides. Kuid selle kurja eest ei karista totalitaarne režiim oma seaduste rikkumise tõttu. Demokraatias on siiski võimalik oma keelekasutuse pärast vabandust paluda ja teise keelekasutus andeks anda. Jah, me näeme seda oma ühiskonnas võib-olla vähem kui soovime, kuid meie, kristlaste ülesanne ongi ühiskonnale õpetada meeleparandust, kahetsust ja andeksandi, mille on meile andnud oma Püha Vaimu läbi Jumal ja eeskujuna Jeesus Kristus.

Niisiis, kasutagem oma Jumalast antud võimet kõnelda, kuid hoidkem oma keel kontrolli all usu läbi Jeesusesse Kristusesse – läbi meeleparanduse ja andeksandmise!

Aamen.